

України сукупності кримінально-правових норм, які визначають специфіку, особливості притягнення до відповідальності та призначення покарання за конкретні форми складної співучасті в організованій злочинній діяльності, а також звільнення від відповідальності учасників злочинних організацій.

Література:

1. *Українець В.В. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 // Акад. адвокатури України – Київ, 2009. – 20 с.*
2. *Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. №13 // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – №1 (65).*
3. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001р. / За ред. С.С.Яценка. – К. : А.С.К., 2002. – 936 с. – (Економіка. Фінанси. Право).*
4. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За ред. П.П.Андрушка, В.І.Гончаренка, Є.В.Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.*
5. *Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І.Бажанов, Ю.В.Баулін, В.І.Борисов та ін.; за ред. професорів М.І.Бажанова, В.В.Сташиша, В.Я.Тація. – Київ-Харків: Юрінком Інтер – Право, 2002. – 416 с.*
6. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.*
7. *Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн / Анатолій Петрович Закалюк. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.*
8. *Жаровська І.П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 // Інст. держ. і права ім. В.М.Корецького, Нац. акад. наук України. – Київ, 2004. – 19 с.*
9. *Сакало В.О. Тактика злочинної діяльності: автореферат канд. юрид. наук: спеціальність 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ України. – Київ, 2002. – 16 с.*

УДК 006.83 : 366.7

Н. Кулинич

здобувач,

Львівський університет бізнесу та права

СУТНІСТЬ ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ

У статті розглядаються законні інтереси громадян в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації, а також їх взаємозв'язок із суб'єктивним та об'єктивним правом.

Ключові слова: *інтерес, законний інтерес, об'єктивне право, суб'єктивне право, стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація, захист прав і свобод, суб'єкт, право.*

В данной статье рассматриваются законные интересы граждан в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации, а также их взаимосвязь с субъективным и объективным правом.

Ключевые слова: *интерес, законный интерес, объективное право, субъективное право, стандартизация, качество продукции, метрология, сертификация, защита прав и свобод, субъект, право.*

The article deals with the lawful interests of citizens in the sphere of standardization of quality of production, metrology and certifying, and their correlation with subjective and objective law.

Key words: *interest, lawful interest, objective law, subjective law, standardization, quality of production, metrology, certifying, safeguarding of rights and freedoms, object, subject, law.*

Постановка проблеми. В нинішній час актуальним стає питання щодо визначення підходів до аналізу сутності законних інтересів громадян в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показує, що найбільш детально стандарти та стандартизацію досліджують такі українські вчені, як С. Гончаренко, Ю. Жидецький, С. Сисоєв,

Н. Ничкало, Т. Фініков, А. Лігоцький, Н. Пастернак, Х. Лах, О. Радковська, а також російські вчені – В. Беспалько, Н. Селезнева, Я. Нейматов, В. Соколов та інші [1, с. 99]. Проблемам сутності законних інтересів велике значення приділяють у своїх працях такі вчені, як А. В. Малько, В. В. Субочев, Г. Ткач та ін.

Виклад основних положень. Суттю споживчої політики нашої держави, яку здійснюють Держспоживстандарт України і його територіальні органи, є забезпечення високого правового рівня захисту прав споживачів саме з боку держави, забезпечення реалізації їхніх прав на безпеку, поінформованість, вибір, відшкодування збитків, здійснення контролю за якістю та безпекою товарів, продукції (робіт, послуг), сприяння діяльності громадських організацій споживачів. Згідно зі ст. 42 Конституції України держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Одним із основних конституційних прав громадянина, реалізація якого вимагає встановлення певних гарантій, є право споживачів-громадян на придбання товарів належної якості. Відповідно до ст. 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення [2].

Під інтересом слід розуміти прагнення суб'єкта користуватися певним соціальним благом, в окремих випадках звертатися за захистом до компетентних органів в цілях задоволення тих потреб, що не суперечать нормам права, відображеним в об'єктивному праві [3, с. 30]. Інтереси особи, здійснення яких не забороняється, а навпаки, заохочується, стимулюється, а в разі перешкод в їх реалізації – охороняються і захищаються державою [4, с. 241].

До законних інтересів належать ті інтереси, які (через малозначність) держава не вважає потрібною «прописувати» в нормах права, але які, відповідаючи духу закону, в загальному вигляді їм гарантуються (законні інтереси, пов'язані з тим або іншим устроєм родинного життя, організацією дозвілля і ін.). Реалізація і захист кожного конкретного законного інтересу завжди відповідає відповідним нормам права, забезпечуючи собі правомірну основу. В той же час наявність законних інтересів не означає реальної можливості їх реалізації. Існування законних інтересів і механізм їх реалізації – два різні аспекти правового впливу на суспільні стосунки [5, с. 18].

Інша справа, коли йдеться про поняття «свободи людини», яка від природи отримує волю. Гадаємо, що свободи людини передбачають, можна сказати, протилежне – невтручання інших у їхню самореалізацію, незважаючи на неї. У такому разі заборонена сама дія, адже необхідно дати можливість людині здійснити свої законні вольові зусилля, які також підпадають під захист [6, с. 171].

Законний інтерес – це прагнення суб'єкта користуватися певними соціальними благами і в деяких випадках звертатися за захистом до компетентних органів для задоволення потреб, що не суперечать нормам права [5, с. 15]. Також це надзвичайно багатогранний феномен правового життя суспільства, що виявляє себе в різних галузях і сферах права у повсякденному житті кожного з нас [3, с. 30].

Суть законних інтересів як правової категорії не передбачає обов'язку кого-небудь сприяти їх реалізації своїми діями, сприяти усуненню перешкод в прагненні суб'єкта користуватися соціальними благами [5, с. 21].

Зміст законних інтересів зводиться до чотирьох основоположних аспектів:

- їх існування немислиме без того, щоб суб'єкт правовідносин не прагнув до володіння благом, здатним задовольнити його потребу;
- реалізація відповідного блага відповідно до нормативних розпоряджень та чинного законодавства;
- благо, до якого прагне суб'єкт, не має бути протиправним;
- незважаючи на те, що особа, яка володіє законним інтересом, не може вимагати від інших осіб не порушувати його (що і відрізняє останній від суб'єктивного права), законний інтерес – самостійний об'єкт правової охорони і захисту [5, с. 16].

У демократичній правовій державі кожне право особи, закріплене будь-яким актом держави, забезпечується всією повнотою влади, причому право, закон охороняють і такі інтереси кожної особи та громадянина, які прямо не передбачені законодавством, але випливають з духу законів та інтересів держави або їм не суперечать [4, с. 240].

Реалізація суб'єктами права (насамперед, громадянами) своїх прав і свобод не повинна завдавати шкоди інтересам держави, а держава повинна поважати й охороняти права і свободи громадян та вибудовувати свою діяльність, у тому числі й правозастосовну, з врахуванням їхніх інтересів і потреб [7, с. 20].

Права особи перш за все пов'язані з їх конкретною реалізацією як безпосередньо самою собою, так й іншими особами або державними органами. При цьому йдеться, безумовно, про активні цілеспрямовані дії. Бездіяльність же, навпаки, розцінюється як ненадання можливості реалізувати свої права, а це вимагає певного захисту [6, с. 171].

Право служить інтересам народу, воно задовольняє його потреби. В цьому полягає цінність права. А завдання законодавця – формувати такі закони, які б відповідали цим потребам та інтересам. Потреби та інтереси більше схиляються до духовності, моралі, до прояву свобідної волі громадян [6, с. 98]. Право відображає об'єктивні інтереси народу через його свідомість і волю. Тобто інтерес реалізується через волю [6, с. 99].

Однією з необхідних передумов здійсненості й захищеності основоположних прав людини є їх закріплення державою у спеціальних формально обов'язкових правилах поведінки – так званих юридичних нормах. Тому основоположні права людини (чи інших суб'єктів), які зафіксовані й забезпечені саме такими нормама, відображаються поняттями суб'єктивного юридичного права. А саме система таких норм відображаються поняттями об'єктивного юридичного права [8, с. 95].

У державно-організованому суспільстві переважну частину своїх основоположних прав суб'єкт взагалі не може реалізувати, якщо він не стане носієм суб'єктивного юридичного права. У цьому й розкривається основне соціальне призначення і основна особистісна чи групова цінність такого явища. Наділяючи людину чи іншого суб'єкта суб'єктивним юридичним правом, держава немовби відкриває доступ і до здійснення їхніх загальносоціальних (основоположних) прав.

Юридичне право є суб'єктивним, оскільки воно характеризує такі можливості (свободи), які – за волевиявленням держави – належать саме суб'єкту і здійснення яких залежить насамперед від його свідомого вибору, від його рішення [8, с. 96].

Суб'єктивне юридичне право – це закріплена в юридичних нормах і забезпечувана державою можливість певної поведінки суб'єкта, спрямованої на здійснення його відповідних основоположних прав.

Володіючи суб'єктивним юридичним правом, людина (інший суб'єкт) набуває такі загальні можливості (свободи):

- чинити певні активні дії (право на свої дії);
- вимагати від інших суб'єктів вчинення певних дій (право на чужі дії);
- звертатися до держави за захистом, примусовим забезпеченням свого суб'єктивного юридичного права (право на забезпечувальні дії держави чи уповноважених нею органів) [8, с. 99].

Посадові особи можуть свідомо порушувати права та законні інтереси громадян, зловживаючи довіреною їм владою, виявляючи бюрократизм і некомпетентність. Це може виявлятися у створенні перешкод у реалізації прав чи задоволенні інтересів, або позбавленні (обмежені) можливості користуватись певним соціальним благом, або переданні цього блага іншій особі [4, с. 241].

Суб'єктивне право і законний інтерес здатні виступати в ролі дієвого правового засобу, спрямованого на регулювання суспільних стосунків. Наявність законного інтересу у того або іншого суб'єкта не означає обов'язкового його здійснення; до нього не можна змусити, оскільки він має диспозитивний характер. Законний інтерес означає задоволення прагнень і потреб самого суб'єкта [3, с. 33].

Юридичне право є об'єктивним у тому сенсі, що державні загальнообов'язкові правила поведінки встановлюються та існують незалежно від індивідуальної свідомості суб'єкта, до якого вони звернені (хоча у своєму виникненні вони безпосередньо залежать від свідомості самого «автора» цих правил, але вже після їх встановлення вони «відриваються» й від неї). Вступаючи у суспільне життя, суб'єкт уже застає «готовими» певні юридичні норми, які виникли незалежно від нього, об'єктивно щодо нього, і «доля» яких не залежить безпосередньо від його індивідуальної свідомості [8, с. 96].

Об'єктивне юридичне право – це система формально обов'язкових принципів і загальних правил фізичної поведінки, які встановлені чи санкціоновані державою, виражають загальносоціальні інтереси, а також інтереси насамперед домінуючої частини соціально неоднорідного суспільства, спрямовані на врегулювання суспільних відносин та забезпечуються організаційною, ідеологічною й, у разі необхідності, примусовою діяльністю держави [8, с. 103].

Об'єктивне юридичне право виступає передусім як державний засіб розподілу, надання основних соціальних благ, тобто воно є начеб їх формальним джерелом. Воно стає, так би мовити, «співучасником» задоволення найважливіших потреб суб'єктів, співорганізатором їх життєзабезпечення. Ясна річ, розподіляє блага не само по собі це право, а його «автор» – держава; але вона здійснює це за допомогою якраз об'єктивного юридичного права [9, с. 11]. Якщо об'єктивне юридичне право безпосередньо не виробляє матеріальні і духовні блага, то воно само й не «відповідає» за їх вид і обсяг [9, с. 12].

У країнах світу використовуються різні способи для захисту споживчого ринку від низькоякісних товарів, які не відповідають вимогам стандартів. Інтенсивно створюються нові системи стандартизації, сертифікації, метрологічного забезпечення товарів і послуг [10, с. 4].

Одним із ефективних засобів підвищення якості продукції на всіх стадіях її життєвого циклу є стандартизація [11, с. 237]. Слово «стандартизація» теж має два значення: по-перше, встановлення єдиних норм і вимог щодо готової продукції, напівфабрикатів, сировини й матеріалів. По-друге, позбавлення чого-небудь оригінальності [1, с. 101]. Суть її полягає в забезпеченні планомірної діяльності на усіх рівнях виробництва з установами та використання у різних галузях народного господарства обов'язкових норм і правил, спрямованих на прискорення технічного прогресу і досягнення високої якості продукції [11, с. 237].

Крім того, метою стандартизації є створення умов для раціонального використання всіх видів національних ресурсів та відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, сприяння науково-технічному прогресу та міжнародному співробітництву, а також створення умов для усунення невинуватих технічних перешкод у міжнародній торгівлі [12, с. 279].

Стандартизація відповідно до основної мети має головне завдання – створення системи нормативної документації, яка визначає прогресивні вимоги до продукції, що виготовляється для потреб народного господарства, населення, оборони держави та експорту, до її розробки, вироблення та застосування, а також забезпечення контролю за правильністю використання цієї документації [11, с. 238].

Згідно із Законом України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року №2408-III об'єктами стандартизації є продукція, процеси та послуги, зокрема матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування [13, ст. 4].

Вплив стандартизації на поліпшення якості продукції здійснюється через комплексне розроблення стандартів на сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, обладнання, оснащення і готову продукцію, а також через встановлення в стандартах технологічних вимог і показників якості, єдиних методів іспиту і засобів контролю [12, с. 279]. Якість продукції – рівень відповідності сукупності технічних, експлуатаційних, економічних, естетичних та інших параметрів продукту рівню потреб суспільства, тобто рівень її (продукції) корисних для суспільства властивостей [14, с. 132]. Юридичну значущість поняття «якість товару (роботи, послуги)» набуває тільки в тому разі, якщо під ним розуміти сукупність властивостей, закріплених стандартами, технічними умовами, зразками (еталонами), іншими нормативно-правовими актами, а також договором. Тому наявність стандарту є необхідною умовою для атестації і сертифікації товару (роботи, послуги), його метрологічного забезпечення, контролю і нагляду за якістю. Стандарт, як правовий критерій якості товару, неодмінно виступає елементом нормативної бази будь-якої діяльності у сфері управління якістю. Законодавство про сертифікацію товару, контроль і нагляд за його якістю та інші системи законодавства про якість можуть здійснювати свої функції тільки у взаємодії зі стандартом. У цьому виявляється їхня залежність від законодавства про стандартизацію [12, с. 280].

В процесі своєї діяльності суб'єкт управління якістю товарів визначає норми, правила поведінки; належними йому формами і методами досягає їх дотримання; за необхідності може одноособово вирішувати питання, які виникають в процесі управління якістю [15, с. 20].

Основну роль в підвищенні якості продукції відіграє метрологія, яка є галуззю науки, що вивчає вимірювання та включає як теоретичні, так і практичні аспекти вимірювань у всіх галузях науки і техніки. Метрологія має свій предмет, об'єкт і завдання.

Предметом метрології є методи визначення і контролю показників якості, правила, положення та норми, способи досягнення єдності і точності вимірювань, методи перевірки мір та вимірювальних приладів, фізичні величини і одиниці вимірювань.

Об'єкт метрології – засоби вимірювань: міри, вимірювальні прилади, вимірювальні перетворювачі, допоміжні засоби вимірювань, вимірювальні установки та вимірювальні системи, еталони.

Основними завданнями метрології є: розвиток загальної теорії вимірювань, встановлення одиниць фізичних величин і узаконення певних одиниць вимірювань, розробка методик вимірювань та засобів вимірювальної техніки, забезпечення єдності та необхідної точності вимірювань, встановлення еталонів одиниць вимірювань; проведення регулярної перевірки мір та вимірювальних приладів, що знаходяться в експлуатації; випробування нових засобів вимірювання [14, с. 9].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про підтвердження відповідності» від 17 травня 2001 року № 2406-III сертифікація – процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу встановленим законодавством вимогам [16, Ст. 1].

Сертифікація є одним із важливих механізмів управління якістю, який дає можливість оцінити продукцію, надати споживачу підтвердження її безпеки, забезпечити контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти, а також підвищити її конкурентоспроможність. Сертифікація – це один із ефективних методів, який широко застосовується у світовій практиці і дозволяє на основі дослідження продукції в спеціалізованих лабораторіях (центрах) забезпечити захист прав споживачів, давши йому достовірну та об'єктивну інформацію про властивості продукції, її характеристику й відповідність стандартам.

Сертифікація стимулює виробника задовольняти вимоги споживача і ринку до якості продукції, а також підвищувати організаційно-технічний рівень виробництва, що, в свою чергу, сприяє створенню умов для випуску конкурентоспроможної продукції і розширення ринку збуту її за кордоном [12, с. 280-281].

Висновок. Конституція України увібрала усі власні та зарубіжні історичні цінності прав і свобод людини і створила власну модель прав і свобод, яка потребує продуманого цивілізованого захисту й умілого

самозахисту самими громадянами [6, с. 173]. Держава бере на себе обов'язок встановлювати для виробників певні вимоги щодо якості товарів та зобов'язати виробників, продавців надавати громадянам всю інформацію щодо властивостей запропонованого споживачам товару. Це вона робить шляхом прийняття відповідних законів, створення спеціальних органів з контролю за якістю продукції та захисту прав потерпілих тощо [2]. Тому, коли ми говоримо про захист прав і законних інтересів, мова йде не лише про прямо передбачені в правових актах права особи, але й ті її інтереси, які не суперечать інтересам держави, суспільства, інших громадян [4, с. 241].

Отже, законні інтереси громадян в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації – це бажання громадян та юридичних осіб користуватися певними соціальними благами, виробничими пільгами в межах дозволеного на основі і підставі закону.

Література

1. Терещиць С. Філософсько-освітній зміст поняття «Стандартизація вищої освіти» / Сергій Терещиць // *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис*. – 2009. – № 3 (34). – 127 с.
2. Старцев О. В. Загальна характеристика законодавства України про захист прав споживачів [Електронний ресурс] / О. В. Старцев. – Режим доступу : <http://library.biz.ua/10/933.html>.
3. Малько А. В. Законний інтерес и юридическая обязанность / А. В. Малько, В. В. Субочев // *Российская академия наук. Институт государства и права*. – 2007. – № 2. – 128 с.
4. Ткач Г. Адміністративно-правовий захист: окремі питання прав, свобод та законних інтересів громадян / Г. Ткач // *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Серія юридична*. – 2001. – Вип. 36. – 629 с.
5. Субочев В. В. Законные интересы: основы теории / В. В. Субочев // *Российская академия наук. Институт государства и права*. – 2009. – № 5. – 128 с.
6. Філософія права: Навчальний посібник / П. Д. Біленчук, В. Д. Гвоздецький, С. С. Сливка; За ред. П. Д. Біленчука. – К. : Аттика, 1999. – 208 с.
7. Кельман Л. М. Захист прав і свобод громадян в процесі правозастосовної діяльності / Л. М. Кельман // *Науковий вісник Львівського державного університету у внутрішніх справах. Серія юридична. Збірник наукових праць / Головний редактор В. Л. Ортинський*. – Львів, 2006. – Вип. 1. – 400 с.
8. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник / П. М. Рабінович. – Вид. 10-е, доповнене. – Львів : Край, 2008. – 224 с.
9. П. Рабінович. Інструментальна цінність об'єктивного юридичного права / П. Рабінович // *Вісник академії правових наук України*. – 2005. – № 3 (42). – 297 с.
10. Сибірня Р. І. Основи стандартизації та експертизи товарів: Навчальний посібник у структурно-логічних схемах / Сибірня Р. І. – Львів: ЛЮІ, 2005. – 188 с.
11. Загуменна О. В. Роль стандартизації у підвищенні якості продукції / Загуменна О. В. // *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Збірка наукових праць*. – Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2006 – 244 с.
12. Добровольська В. В. Правові засади стандартизації та сертифікації в Україні / В. В. Добровольська // *Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць*. – Одеса : Юридична література, 2008. – 340 с.
13. Закон України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року № 2408-III [Електронний ресурс] // *Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт*. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
14. Метрологія, стандартизація і сертифікація. Підручник / В.В. Тарасова, А. С. Малиновський, М. Ф. Рибак: [За заг. ред. В. В. Тарасової]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
15. Кагал Т. Функції державного управління в сфері захисту прав споживачів щодо якості товарів / Т. Кагал // *Право України*. – 1999. – № 2. – 127 с.
16. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17 травня 2001 року № 2406-III [Електронний ресурс] // *Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт*. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.